

Jag har läst

Makt – Plast – Gift & Våra Barn

Av Ethel Forsberg
(2014)

Av Pia Hellertz, mars 2014

Jag trodde att jag var medveten, åtminstone någorlunda. Det är därför jag dels avstått från kött i kosten och att jag bara köper ekologiska produkter i övrigt. Men naturligtvis hade jag ingen aning om det mesta. Ethel Forsbergs bok har verkligen skakat om. Den obehagliga känslan efter läsningen är: Vad kan vi äta? Vad kan vi dricka? Vilka leksaker kan vi köpa till våra barnbarn? Vilka kläder bör vi avstå från? Och mycket mera.

Ethel Forsberg var generaldirektör för Kemikalieinspektionen i nio år, från 2001 till 2010. Under 1980-talet arbetade hon som miljöexpert på LRF, Lantbrukarnas Riksförbund. Hon om någon bör veta vilka kemikalier som nu sprids i vår vardag. Hon bestämde sig för att skriva boken när hon insåg att miljöministern, som då var Andreas Carlgren (C), inte tog kemikaliefaran på allvar. Han ansåg att kemikalierna inte var ett folkhälsoproblem. Dessutom fick hon rådet av miljöministern att inte ta fler initiativ inom området, trots att vi ”är marinerade i kemikalier” som Ethel Forsberg formulerar det. Hennes historiska beskrivning av kampen mot kemikalier och för ekologisk odling samt många bönders motstånd, är mycket intressant. Barnen lyfts fram extra mycket i boken. Ethel Forsberg börjar med en talande bild:

”Pojken har just borstat tänderna med triklosan-tandkräm, tvättat håret med paraben-schampot och nu snyggas han till frisyren med bisfenol A-borsten. ... Flickan sparkar av sig de nya ftalat-plast-sandalerna innan hon stoppar in den polyfluorerade allvädersjackan i sin flamskyddsbehandlade ryggsäck.” (s. 9)

Barnen har mindre kroppar och är känsligare för allt eftersom deras organ och hormonsystem är under utveckling. Leksaker av plast, gosedjur, nappflaskor, barnkläder, sängkläder, allt i barnets vardag är indränkt i kemikalier på olika sätt. Miljöstyrelsen fann att den mjukgörande kemikalien DEHP i plastleksaker, som de suger på, lösgörs i barnens munnar, där PH-värdet är lågt. Sen vandrar kemikalien ut i kroppen.

Samtidigt visar studier att kemikalier som kanske var för sig är ofarliga, förstärker varandra, blir ”en farlig cocktail som kan ge allvarliga skador” (s.135). En dansk studie beskriver kombinationseffekten på detta sätt: $0+0+0+14=100!$ Författaren menar att om sådana kemikaliekombinationer har kunnat uppstå under många år, så borde vi redan ha sett den s.k. cocktail-effekten och hon menar att vi ser skador nu. Läkare och medicinska forskare har sett att defekter och skador av nya slag allt oftare drabbar främst barn, men också vuxna. Antalet pojkar som föds ”med missbildad penis eller med testiklar som inte vandrat ner i pungen” (s. 136) ha ökat stadigt, menar författaren. Spermie kvaliteten har försämrats. En dansk expert på hormonstörande kemikalier, Henrik Leffers, menar att människan i framtiden

kommer att bli alltmer beroende av ”medicinskt stöd för att kunna klara en av våra mest basala funktioner – att föröka sig” (s.44). Testikelcancer har ökat. Flickor kommer in i puberteten tidigare och får en tidigare bröstutveckling. Vi är omgivna av ämnen som kan skada arvsmassan, rubba våra hormonssystem, göra det svårare att få barn och orsaka cancer, skriver författaren. Ethel Forsberg menar att det knappast då är förvånande att det görs kopplingar mellan hormonstörande kemikalier och barnfetma, diabetes, autism, ADHD och missbildade könsorgan. Mer än vart femte barn idag har en läkar diagnos för en allergirelaterad sjukdom enligt en Miljöhälsorapport från 2013.¹

Genom djurförsök har forskare kunnat identifiera ett tusental ämnen som är skadliga för både djurs och människors blod-hjärn-barriär.

”Ändå är det bara fem ämnen eller kemikalier som praktiskt taget alla områdets experter är överens om att varna för. Det är bly, kvicksilver, arsenik, polyklorerade bifenyler (PCB) och toluen, ett lösningsmedel. Resten av de 100 000 ämnena får vi leva med i ovisshet. Hur länge?” (s.43)

Det mycket vanliga hormonstörande ämnet bisfenol A (BPA) riskerar att påverka vår empatiska förmåga. Nyligen såg jag en Youtube-länk, ”Who Cares in Sweden”.² Där berättar läkare, psykiatriker, journalister m.fl. om konsekvenserna av användningen av SSRI-preparat, exempelvis Prozac. Människor blir mindre medkännande, mindre empatiska. De bryr sig mindre om andra människor. De får svårt med nära relationer. Makar bryr sig mindre om varandra, föräldrar bryr sig mindre om sina barn. Man använder läkemedlet för att minska normala känslor av sorg, oro och missnöje. Men samtidigt dövar man också känslor av glädje, kärlek och omsorg. Nu har vi både mediciner och andra kemikalier som påverkar vår medkänsla och empatiska förmåga negativt. Det är mycket skrämmande.

Hur det började

Vi var många som läste marinbiologen Rachel Carsons bok ”Tyst vår” när den kom i början av 60-talet. Hon larmade om insektsgifter, bland annat DDT, som enligt Ethel Forsberg fick Nobelpris i medicin 1948. Carson medvetandegjorde oss om hur gifterna fördes vidare i näringskedjan och dödade våra fåglar. Man använde metylkvicksilver vid odlingen av brödsäd. Utsädet betades mot växtsjukdomar med den giftiga metallen. Småfåglar som åt av säden förde gifterna vidare och rovfåglarna minskade dramatiskt (s. 22).

Sen kom larmet om PCB, polyklorerade bifenyler och dioxin som gjorde Östersjöns sälar och havsörnar sterila. Sen fortsätter det med nya gifter.

År 2004 uppmanade Ethel Forsberg regeringen att arbeta för ett förbud av ett ämne som används vid textilberedning, PFOS, ett gift som nu finns både i naturen och i våra garderober. När PFOS begränsades i Europa ökade användningen i Sydostasien. Där tillverkas mycket av västvärldens kläder. Hon skriver:

”Visst är det skönt att bädda sängen med nya fräscha lakan. Vem tänker på att vi sedan frivilligt sover i kemiindustrins allergiframkallade antimögemedel dimetylfumarat? ... Giftet används som skydd mot mögelsvampar under de långa transportererna av kläder och andra textilier till Sverige och andra västländer. När klädleveranser från ett lågprisland packas upp är det så illa att butikspersonal på våra stormarknader och i klädkedjornas lager och butiker måste ha skyddsutrustning för att inte bli sjuka.” (s. 23)

¹ Institutet för Miljömedicin, Karolinska Institutet, ISBN:978-91-637-3031-3. Fotnot s. 205 i Forsbergs bok.

² ”Who Cares in Sweden” - En 3-minuters trailer på https://www.youtube.com/watch?v=ZZLkEwDUE_I samt 13 minuter på <https://www.youtube.com/watch?v=S7eBv4H8mXo> . Det verkar vara tre filmer på totalt tre timmar.

Enligt författaren skapas en ny kemikalie var *tredje sekund* (!) och kemiindustrin använder oss människor som försökskaniner. Samtidigt mörkar de skador och konsekvenser. Naturligtvis är vinsterna dessutom enorma.

En orsak till det som sker är att lagstiftningen är för slapp, enligt Forsberg. Med en skarp lagstiftning kan många problem minska, men det allra viktigaste är enligt författaren att industrin tvingas redovisa vad som finns i de olika produkter de producerar och därmed synliggör kemikalierna. Då skulle vi som konsumenter få en chans att ta ställning. Men hon menar att det inte bara är kemiindustrin som mörkar. Hon såg även att vissa myndigheter gick i företagens ledband. Livsmedelsverket exempelvis informerar inte om hur gifter förs vidare från mor till barn vid amning som ett exempel. Det kanske inte är så överraskande att Livsmedelsverket efter en omröstning fick Årets förvillarpris, med nästan 70% av rösterna.³ En av motiveringarna var:

”Livsmedelsverket ligger bakom flera decennier av hälsofarliga kostråd och kostriktlinjer med uppenbart stöd av industrin snarare än oberoende forskning.”⁴

Kemiindustrin tar över maten

Jag har nyligen läst F. William Engdahls *”Hotet mot livet – Den genetiska manipulationens dolda agenda”*.⁵ Han tar bland annat upp det multinationella företaget Monsanto's aggressiva påverkan för att föra in GMO-grödor i världens länder. Även Ethel Forsberg tar upp riskerna med att kemiindustrin nu köpt upp växtförädlingen. När kemiindustrin köpte växtförädlingsföretagen köpte de också patent och kunskaper, vilket enligt författaren är *”värdefulla investeringar för dem som vill skapa en ökad efterfrågan på kemikalier”* (s.116). Utsäde säljs i en paketlösning med ett kemiskt bekämpningsmedel som tillval. *”Redan 1999 ägde 13 företag 80 procent av alla patent med anknytning till genmodifierade livsmedel”*, skriver Forsberg (s. 116). Stora delar av basråvarorna i vår mathållning ägs av kemiindustrin. *”Råvarorna utvecklas för att behovet av kemikalier ska öka”*.

”Organismer som blir allt motståndskraftigare och svårare att bemästra även för ekofjordbrukarna eftersom kemikalierna från grannens marker sprids och gör ’angriparna’ tuffare.” (s. 117)

Demonstrationer

I november 2012 demonstrerade Greenpeace framför en klädesbutik i Stockholm, vilket resulterade i att företaget lovade ta bort kemikalierna.

Bilden hämtad från SVT Nyheter, 29 november 2012⁶

En undersökning av Greenpeace, visade att det fanns halter av det hormonstörande giftet nonylfenoletoxylat i 89 av de 141 klädesplagg som köpts in från en rad internationella klädkedjor i 29 länder. Nu har flera stora klädesföretag lovat att avgifta sina produkter. Det gäller dock att påtryckningarna fortsätter.

³ Årets förvillare – folket väljer genom direktdemokrati - <http://aretsforvillare.nu/>

⁴ <http://newsvoice.se/2014/01/03/arets-forvillare-2013-blev-livsmedelsverket-tvaa-kom-vetenskap-och-folkbildning/>

⁵ Som jag skrivit en text om som finns på http://www.piahellertz.com/Hotet_mot_livet.pdf

⁶ <http://www.svt.se/nyheter/sverige/zara-slopas-giftiga-kemikalier-i-klader>

Min vardag

Jag blev extra störd när Ethel Forsberg beskriver hur kemiska substanser sprids i rummet varje gång jag skriver ut på skrivaren, hur fläkten i datorn sprider ut små giftpartiklar ”som svävar i luften när vi andas”, hur en del av dessa partiklar fastnar på större partiklar som förenar sig med damm på golvet. Jag är glad att jag inte längre har små barn som kryper där eftersom jag inte tycker om att städa. Däremot har jag en långhårig katt, stackarn! Ska jag bli tvungen att dammsuga oftare för att han ska slippa få i sig allt gift? Och jag med för den delen. TV:n sprider kemikalier. I synnerhet när den är ny.

När jag läste om riskerna vid stambyte när man restaurerar gamla hus blev jag orolig. Vi har nyligen flyttat in i ett gammalt hus som vi byggt ut och restaurerat. Jag har inte vågat fråga om vilken metod vår byggare hade. När man renoverar vatten- och avloppsrör kan man använda en metod som kallas *relining*, vilket innebär att man använder plastmaterial på insidan för att täta läckor och stabilisera rören. En tillsats som ofta används, bisfenol A, utsöndras från reliningplasten till vårt viktigaste livsmedel – dricksvattnet (s. 29). Jag kokar allt vatten jag dricker och dricker det varmt, vilket jag lärde mig för många år sedan av en kinesisk naturläkare. Det är hälsosammare för kroppen, menade han. Undrar hur det påverkar eventuella gifter i vattnet?

Dessutom berättar Ethel Forsberg om färger och lim som kan innehålla hälsofarliga ämnen, bland annat bisfenol A. Och vi som nyligen målat överallt. Jag vågar inte fråga, för vad skulle jag göra om dessa ämnen finns i mina väggar? Måla om?

Jag är iallafall glad över att jag sällan köper nya kläder utan mest handlar på andrahandsbutiker. Det är kläder som tvättats några gånger. Författaren rekommenderar att man tvättar nya kläder innan man tar på sig dem.

Vad göra?

Vi lever således i ett ”hav av farliga produkter” enligt Ethel Forsberg. För att plaster ska bli stabila och tåla värme har man tillsatt giftiga tungmetaller som kadmium och bly, men den produktionen har minskat avsevärt under senare år.⁷ Däremot finns de i gamla plastsaker som vi har kvar i våra hem. Därför menar författaren att det är viktigt att vi rensar bort dem och ersätter med trä och rostfritt.

Kemikalieinspektionen planerade år 2002 att genomföra ett tekniskt seminarium om riskanalyser med mjukgöraren DEHP som kan störa fortplantningsförmågan. Detta ledde till en hotfull skrivelse från plastindustrins branschförening ECPI, där de skriver:

”... Skulle ni ändå besluta att gå vidare (att arrangera seminariet) har vi fått rådet av våra jurister i Bryssel och Sverige att formellt informera er att Kemikalieinspektionen riskerar att stämmas inför domstol om vår marknad skadas...” (s.45)

⁷ En lättillgänglig informationssida för kemikalier är <http://www.kemikalier.eu/>.

Det är så man blir mörkrädd. Det är viktigare att värna om marknaden och vinsterna än om mänsklighetens välmående. Men det är inte första gången jag läser liknande. Det händer inom läkemedels- och kostindustrin också. Vinsterna värnas till varje pris. ”Cynism och kortsiktiga ekonomiska intressen tillåts styra forskning och utveckling av allt fler kemikalier”, skriver Ethel Forsberg (s.47). Därför har vi låtit kemiindustrin förorena viktiga livsmedel. Författaren räknar upp några svaga punkter. Dels har kemiindustrin inte varit tvungen att ta reda på hur hälso- och miljöfarlig en kemikalie är, innan den släpps ut på marknaden. Dels har industrin inte behövt betala för de analyser som myndigheterna tvingats göra, för att undersöka konsekvenserna för miljön. Dels har industrin inte behövt betala för de vetenskapliga studier som måste göras när misstankar dyker upp om att ämnen kan vara skadliga. Vi skattebetalarna får stå för notan.

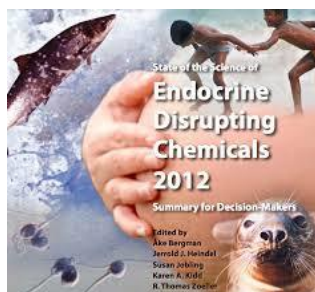
Ethel Forsberg menar att vi måste kräva att miljöförorenarna ska ställas till ansvar och att de absolut ska betala för de skador de åstadkommer. Vi måste också försöka påverka våra politiker att de kräver förbud för farliga kemikalier. I ETC fredagen den 14 mars 2014 skriver Karin Holmberg att frågan om kemikalier och miljögifter är het i EU nu inför valet i maj. Frågan om hormonstörande ämnen är den största tvistefrågan menar hon. EU-kommissionen vill införa begränsningar, men industrin protesterar och gör att beslut försenas.

”Förseningen har fått Sveriges miljöminister Lena Ek (C) att sätta ner foten och hota EU-kommissionen med stämning i EU-domstolen om inte kriterierna över hormonstörande ämnen i biocider presenteras innan april går mot sitt slut.”

skriver artikelförfattaren

I Fria Tidningen nr 22/2014 tar Jennie Aquilonius upp frågan om kemikalierna i textilierna till diskussion. Det har börjat utvecklas motrörelser där man vill återvinna eller redesigna kläder i större utsträckning än vad som görs. Av de kläder vi köper återanvänds bara 20 procent här i Sverige. I Tyskland återanvänds 80 procent. Artikelförfattaren nämner Yvonne Augustsson, sakkunnig på Naturvårdsverket, som berättar att ”det behövs upp till fyra kilo kemikalier och 4 000 liter vatten” för att producera en t-shirt. Det låter helt horribelt och om det är sant så är det ohyggligt. Det är en uppgift som borde få många att fundera en extra gång innan man köper en ny t-shirt, särskilt om det dessutom finns tryck på den, vilket ofta innebär ytterligare kemikalier. Enligt artikeln finns det en sajt som heter <http://kladbyte.se/>. Jag gissar att den ökande medvetenheten kommer att innebära att nya intressanta initiativ tas. Svenska Dagbladet har i ett antal artiklar under hösten 2013 granskat gifterna i barnens leksaker.⁸

I skrivande stund hittar jag en forskningsöversikt som WHO och UNEP, United Nations Environment Programme står bakom, där författarna har gjort en sammanfattning för beslutsfattare, *State of the Science of Endocrine Disrupting Chemicals*.⁹

Hämtat från Wikipedia:

Endokrina sjukdomar, hormonsjukdomar eller systemiska endokrina sjukdomar är en grupp sjukdomar i endokrina systemet, som beror på dysfunktionella hormonkörtlar och visar sig som för höga eller för låga hormonvärden. Endokrina sjukdomar behandlas av endokrinologer.

De viktigare hormonkörtlarna är tallkottkörteln, hypofysen, sköldkörteln, binjuren, brässen, bukspottkörtel, äggstockar respektive testiklar.

⁸ http://www.svd.se/nyheter/inrikes/kemikalier-och-gift-i-leksaker_8798818.svd

⁹ *State of the Science of Endocrine Disrupting Chemicals*

http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/78102/1/WHO_HSE_PHE_IHE_2013.1_eng.pdf

På en hemsida¹⁰ läser jag

”I Sverige ökar medicineringen för bristande funktion i sköldkörteln. Ökningen är 34 procent bland 15-34-åringarna, enligt Sveriges Radio. Behandlingen för sköldkörtelproblem har ökat i alla åldrar i Sverige men antalet osäkra fall är ändå stort. En av orsakerna är att symptomen påminner om dem vid depression; trötthet, hjärtklappning och nedstämdhet.”

Efter att ha läst John Virapens bok ”Piller & profiter”¹¹ inser jag att inte bara kemikalieindustrin får enorma vinster utan även läkemedelsindustrin, eftersom läkarna kommer att ge piller för alla dessa krämpor, som blir konsekvenser av kemikaliespridningen.

Det är verkligen mycket hög tid att motkrafterna blir starkare, att vi alla börjar reagera och vägra kemikalier i vår vardag, i vår föda, i våra kläder och i vår natur.

Kortkurs

Ethel Forsberg avslutar sin bok med *Råd och checklistor* om kemikalier i olika produkter. Hon har *Internetadresser* till många användbara sidor. I ett slutkapitel beskriver hon fakta om farliga kemikalier och beskriver symboler för märkning, både varningssymboler och symboler för miljömärkning.

Nya faropiktogram för märkning

Läs boken! Ge bort den i present till vänner, i synnerhet till dina barnbarns föräldrar!

Läs den igen! Berätta om den för dina vänner och bekanta!

Det är en utomordentligt viktig bok. Boken är liten och ryms i handväskan eller i kavajfickan

¹⁰ <http://svenska.yle.fi/artikel/2008/08/04/manga-svenskar-har-skoldkortelproblem>

¹¹ Jag har skrivit en artikel om boken, <http://www.piahellertz.com/Piller&profiter.pdf>